

Криськов Андрій Анатолійович,
доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри українознавства і філософії
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя, м. Тернопіль

Грузін Володимир Якович,
старший викладач кафедри українознавства і філософії
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя, м. Тернопіль

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КОЗАЦЬКИЙ РУХ (УНАКОР)

У період національно-визвольної боротьби 1917-1921 рр. монархістська ідея не отримала підтримки з боку широких верств українського громадянства. На популярність в українському суспільстві могли розраховувати лише ті партії і політичні сили, які проголошували соціалістичні, демократичні і республіканські програми. Тому український монархізм як політична течія та організація оформився вже на еміграції.

У січні 1921 р. у Відні була заснована нова політична структура – Український союз хліборобів-державників (УСХД), яка й започаткувала організований український монархічний рух. Ідеологічною основою українського монархізму стали теоретичні розробки В. Липинського, які знайшли свій вияв у його концепції державотворення. До організації, крім В. Липинського, увійшли Д. Дорошенко, М. Кочубей, А. Монтрезор, С. Шемет, Л. Сідлецький, О. Скоропис-Йолтуховський та інші вихідці, здебільшого, із дореволюційної заможної верстви землевласників. Створення УСХД засвідчило прагнення консервативних кіл української еміграції не тільки дати відповідь на причини поразки української державності, а й запропонувати власні шляхи і методи її відродження.

Однак відсутність харизматичного лідера (П. Скоропадський після тривалих консультацій приєднався до УСХД лише у листопаді 1921 р. [1,

с.173]) призвела до того, що на лідерство в українському монархічному русі почали претендувати інші організації та особи [2, с.286]. Однією з них був Український національний козацький рух (УНАКОР) на чолі з І. Полтавцем-Остряницею, генеральним писарем в Українській державі гетьмана П.П. Скоропадського, створений у 1935 р. УНАКОР виріс на підвалинах двох попередніх козацьких організацій монархічного спрямування, які було створено на території Німеччини – Українського Національного Вільнокозацького товариства та Українського Національного Козацького товариства, очолюваних на початку 1920-х років І. Полтавцем-Остряницею. Варто зазначити, що останній вже у 1923 р. встановив зв'язки з націонал-соціалістичним рухом в Німеччині, зокрема з його провідниками А. Гітлером та А. Розенбергом та перебрався з Берліну до Мюнхена [3, с.198]. У липні 1926 р., скориставшись тією обставиною, що П. Скоропадський грамотою від 14 грудня 1918 р. зрікся своїх гетьманських прав, І. Полтавець-Остряниця проголосив себе «гетьманом і національним вождем всієї України обох боків Дніпра та військ козачих і запорозьких» [4]. Зрозуміло, що єдності українському монархізму це не додало.

У червні 1935 р. було створено Український національний козацький рух, діяльність якого базувалася на положеннях статуту, який складався з трьох частин. У першій частині «Історичний нарис руху» було описано еволюцію козацького руху у 1917-1920 рр. та зазначено, що «козак є від Бога поставлений над усіма вище і лише свому козаку-побратимові є він вірний товариш та свому батькові Військовому Отаманові є він вірний козак» [5, арк.1]. Друга частина «Програм УНАКОР» структурно складалася з 25 параграфів. Вказувалося, що гетьманат, – це єдина природня форма організації державної влади в Україні. Однак гетьманат має бути націонал-соціалістичним. Способом досягнення незалежності України проголошувався всенародний референдум, який мав бути організований і проведений на українських землях «за посередництвом міжнародної комісії та під охороною міжнародної поліції» [5, арк.2]. Гетьман мав обиратися на довічне правління всенародним голосуванням.

Соціально-економічні засади майбутнього гетьманату були окреслені у загальних рисах, хоча й передбачався державний контроль у промисловості і торгівлі, а також декларувалося вирішення земельного питання шляхом встановлення земельної норми та розпаювання вільних державних земель. Українська автокефальна православна церква проголошувалася «головною Церквою під безпосереднім пастирством Патріярха всея України» [5, арк.2].

У третій частині – «Регулямін УНАКОР» - були описані принципи внутрішньої структури організації. Зокрема зазначалося, що «парламентаризм не на часі», а «український козацький нарід з програму УНАКОР мусить зробити собі догмат віри». Організація мала складатися з трійок-чот і десятків-загонів. Накази старших визнавалися «законом для підлеглих». Обов'язком всіх членів УНАКОР було ведення пропаганди для поширення «української націонал-соціалістичної козацької ідеології» [5, арк.3-5].

З огляду на вкрай правий характер політичної платформи УНАКОРу, яка нагадувала програму націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини від 24 лютого 1920 р., організація не мала підтримки серед української політичної еміграції. Поза Німеччиною у неї була незначна кількість прихильників у Чехословаччині, Болгарії, Польщі. Однак моральна шкода, якої завдавав УНАКОР та І. Полтавець-Остриця ідеї українського монархізму, ставши на шлях її самозваної персоніфікації та відверто профашистської орієнтації, була відчутною. З початком Другої світової війни діяльність УНАКОРу фактично припинилася, оскільки її лідера у 1942 р. було ув'язнено. Після звільнення з концтабору І. Полтавець-Остриця відійшов від політики і у 1957 р. помер. Цього ж року помер і гетьманіч Д. Скоропадський, поклавши край сподіванням українських монархістів на спадковий Гетьманат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Троцинський В.П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. – Київ: Інтел, 1994. – 260 с.

2. Осташко Т. Український козацький рух в еміграції (1919-1939) // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія «Історія, економіка, філософія». – Вип.4. – К., 2000. – С.285-294.

3. Бурім Д.В. До історії українського козацького руху в еміграції: листи Івана Полтавця-Остряниці до Адольфа Гітлера // Історичний архів. Наукові студії. – Вип. 10. – Миколаїв, 2013. – С.188-206.

4. Осташко Т.С. Полтавець-Остряниця Іван Васильович // URL: www.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe.

5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України в м. Києві, ф. 4465 Колекція документальних матеріалів українських націоналістичних емігрантських установ, організацій та осіб, оп.1, спр.142.